

DE VANGST VAN STERNS EN HET VERWIJDEREN
VAN RINGEN IN AFRIKA: EEN PROBLEEM

THE PROBLEM OF TERN CATCHES AND THE REMOVAL OF RINGS IN AFRICA

ERIK W.M. STIENEN & ALLIX BRENNINKMEIJER
*DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Postbus 23,
6700 AA Wageningen.*

In the West African winter quarters the practice of catching European terns has traditionally been widespread. Birds are caught for food or for pleasure. Although in some countries measures have been taken to discourage these practices and the incidence of catching terns seems to have decreased in Ghana, recent research indicates that terns may sometimes be caught to obtain the rings as a trophy. Some birds appear to have been released after the ring has been removed. An analysis of ringing recoveries of Dutch Sandwich Terns was carried out, revealing that of 48 ringed birds captured, at

least ten birds were released alive after removal of the ring, while 14 birds were released with or without ring and of 14 more individuals nothing was recorded (Table 1). Thus, the analysis of ringing recoveries of European terns may not be useful to determine mortality rates. A further analysis of the scope of this problem seems to be necessary.

Dat sterns een grote aantrekkingskracht hebben op mensen, staat buiten kijf. Denk maar aan de vele organisaties die een sternsoort in hun logo hebben opgenomen. Deze aantrekkelijkheid heeft de sterns in het verleden echter ook vaak parten gespeeld. In het begin van de twintigste eeuw werden aanzienlijke aantallen sterns in de broedtijd geschoten ten behoeve van de damesmode-industrie. Veren van sterns en zelfs volledige vogels werden gebruikt om als versiering van hoeden te dienen. De jacht op sterns en het op grote schaal rapen van eieren zijn in het begin van de twintigste eeuw de belangrijkste oorzaken voor een forse afname van het aantal broedende Visdieven *Sterna hirundo* en Grote Sterns *S. sandvicensis* in Nederland geweest. Nadat de sterns wettelijk beschermd werden, namen de aantallen vanaf 1910 weer gestaag toe (Stienen & Brenninkmeijer 1992, Brenninkmeijer & Stienen 1992). De jacht op sterns blijft echter een belangrijke sterfte-oorzaak van sterns. Uit de literatuur blijkt, dat er in de Westafrikaanse overwinteringsgebieden (Ivoorkust, Mauretanië, Ghana, Senegal, Sierra Leone, Togo en Liberia) duizenden vogels zijn gevangen (Mead 1978, Dunn 1981, Meininger & Boersma 1988, Staav 1990). In Senegal worden volgens schattingen jaarlijks 5000-20 000 sterns gevangen (Meininger 1988). De vogels dienen als voedsel, maar worden vooral ook voor het plezier gevangen. De plaatselijke jeugd vangt de sterns met behulp van strikken of haakjes, waarbij een visje als aas

Tabel 1. Terugmeldingen van op Griend geringde Grote Sterns uit Afrika.
Table 1. Recoveries in Africa of Sandwich Terns ringed at Griend (Wadden Sea).

Categorie	n (%)	Sub-categorie	n (%)
Gevangen <i>captured</i>	48 (56)	Los met ring <i>released with ring</i> ¹	14 (29)
		Onbekend vast/los <i>unknown, released?</i>	14 (29)
		Los zonder ring <i>released without ring</i>	10 (21)
		Dood <i>dead</i>	6 (13)
		Vastgehouden <i>in captivity</i>	4 (8)
Dood gevonden <i>found dead</i>	16 (19)		
Onbekend <i>unknown</i> ²	9 (10)		
Dood (geschoten) <i>dead (shot)</i>	7 (8)		
Ziek, verzwakt <i>weakened</i>	4 (5)		
Gevonden en los <i>found and released</i>	2 (2)		

¹ Zowel de individuen die met zekerheid zijn losgelaten met ring als diegene waarvan onzeker is of ze al dan niet met ring zijn losgelaten. ² Individuen waarvan alleen het ringnummer is gemeld.

dient. Een zeer zorgwekkende zaak is dat ook jacht op de sterns wordt gemaakt puur en alleen voor de ringen. Er zijn voorbeelden bekend van beloningen voor het inleveren van ringen, die door de plaatselijke autoriteiten uitgelooft worden (om het vangen te ontmoedigen!). Daarnaast worden de ringen gebruikt om er sieraden van te maken (o.a. Dunn 1981). In verschillende West-Afrikaanse landen zijn maatregelen getroffen om het vangen van sterns te ontmoedigen (voorlichting) en in Ghana is de jacht ook daadwerkelijk afgenomen (P.L. Meininger, pers. meded.).

In het begin van de jaren negentig was de drukte rondom het vangen van sterns wat geluwd. Onlangs verscheen echter een artikel dat ons de ogen weer deed openen. Becker & Wendeln (1996) doen reeds jaren onderzoek aan een visdievenkolonie nabij Wilhelmshaven in de Duitse Bocht. Daarbij maken ze gebruik van zogenaamde 'microtags', kleine transponders om individuen te identificeren zonder dat de noodzaak bestaat om ze te vangen. Alle kuikens uit die populatie worden voorzien van een microtag en van een stalen ring. In 1994 werd het signaal van een individu opgevangen dat geen metalen ring meer bezat. Hier kon onmogelijk sprake zijn van ringverlies door slijtage, omdat het hier een stalen ring en een jong individu betrof. De ring was kennelijk van de poot gehaald, waarna de vogel weer was losgelaten. Een analyse van de Duitse ringgegevens liet zien dat een aanzienlijk deel van de in Afrika gevangen Visdieven en Grote Sterns teruggemeld waren als 'levend losgelaten zonder ring'. Dit was voor ons reden om eens in onze eigen administratie te duiken. Sinds 1992 hebben wij op Griend jaarlijks ongeveer 2500 pulli van de Grote Stern geringd. Hiervan zijn ondertussen heel wat vogels teruggemeld. De resultaten zijn zorgwekkend. Op 56% van de terugmeldingen uit Afrika ($n = 86$) stond vermeld 'gevangen' (tabel 1). Hiervan werden er 24 (50%) volgens de melder ook weer losgelaten. Van de gevangen individuen werd van 10 vogels (21%) voor het loslaten eerst de metalen ring verwijderd. Vier sterns werden na vangst vastgehouden en zes zijn na vangst dood teruggemeld (gedood?). Van de overige 14 gevangen sterns (29%) is niet bekend of ze zijn losgelaten, vastgehouden of gedood. Naast de gevangen sterns is de categorie dood ook van belang ($n = 23$, 27%), waarvan 70% dood werd gevonden en de overige 30% als slachtoffer door menselijk toedoen (geschoten, visnet, verkeer, draden enz.) werd teruggemeld (tabel 1). De overige categorieën zijn slechts klein en worden hier niet verder besproken. Het blijkt, dat de aantallen gevangen sterns in Afrika nog steeds aanzienlijk zijn en dus een zorgelijke zaak vormen. Ook het verwijderen van ringen is een groot probleem. Het maakt het schatten van de jaarlijkse mortaliteit op basis van ringgegevens vrijwel onmogelijk.

Het is waarschijnlijk dat de vogels van deze behandeling in Afrika schade ondervinden. Het verwijderen van de ringen (zeker van stalen ringen) is zonder speciaal gereedschap onmogelijk zonder dat de vogel ernstig letsel wordt toegebracht (mogelijk met de dood als gevolg). Op Griend hebben we in 1995 en in 1996 verscheidene Grote Sterns waargenomen met littekens, verwondingen of vergroeiingen aan een poot. Mogelijk is dit veroorzaakt door het verwijderen van de ringen. Het is dus zeer wenselijk dat er een nader onderzoek wordt ingesteld naar de huidige omvang van het vangen van sterns en het verwijderen van de ringen in Afrika.

- Becker P.H. & Wendeln H. 1996. Ring removal in terns caught in Africa - a major problem for population studies. *Ring and Migration* 17: 31-32.
- Brennkmeijer A. & Stienen E.W.M. 1992. Ecologisch profiel van de Grote Stern (*Sterna sandvicensis*). RIN-rapport 92/19. DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Arnhem.
- Dunn E. 1981. Roseates on a lifeline. *Birds* 8: 42-45.
- Mead C.J. 1978. Tern mortality in West-Africa as shown by British and Dutch ringing results. *Ibis* 120: 110.
- Meininger P.L. 1988. A preliminary investigation of tern catching in Senegal, winter 1987/88. ICBP study report 35. International Council for Bird Preservation, Cambridge.
- Meininger P.L. & Boerma G.Y. 1988. Nederlandse sterns in Senegal. *Natuurbehoud* 19: 68-69.
- Staa R.S. 1990. Fångst av tärnor på tropiska havstränder. *Vår Fågelvärld* 49: 163-164.
- Stienen E.W.M. & Brenninkmeijer A. 1992. Ecologisch profiel van de Visdief (*Sterna hirundo*). RIN-rapport 92/18. DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Arnhem. □

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE Een probleem is dat het niet duidelijk is hoe het Vogeltrekstation (VT) de schriftelijke terugmeldingen omzet in EURING-codes. Vaak is dit 'gevangen, verder lot onbekend' of 'gevangen en losgelaten'. Inzage bij het VT in de originele correspondentie van West-Afrikaanse melders zou over dit vraagstuk wellicht enige opheldering kunnen verschaffen. Naar eigen inschatting zijn de meeste in West-Afrika gevangen sterns overigens wel degelijk afgemaakt of aan de gevolgen van de vangst overleden. Senegalese jongens breken in de regel meteen een vleugel van gevangen sterns. Mogelijk betrof het Duitse geval een grote uitzondering... (PLM)